

בס"ד

Making Noise During Haman: Is It Only For The Kids?

Congregation Ohr Torah

Thursday Night Live

ט אדר תש"פ 3/5/20 Thursday

Rabbi Sarel Malitzky

1) שולחן ערוך אורח חיים סימן תרפט

מנהג טוב להביא קטנים וקטנות לשמוע מקרא מגילה

2) משנה ברורה סימן תרפט

(טז) מנהג טוב להביא וכו' - כדי לחנכם במצות פרסומי ניסא

(יח) לשמוע וכו' - ועכשיו בעו"ה נהפוך הוא שלבד שאינם שומעים אלא הם מבלבלים שגם הגדולים אינם יכולים לשמוע וכל ביאתם הוא רק להכות את המן ובזה אין האב מקיים מצות חינוך כלל ובאמת מצד מצות חינוך צריך כל אב להחזיק בניו הקטנים אצלו ולהשגיח עליהם שישמעו הקריאה וכשיגיע הקורא לזכור שם המן האגגי רשאי הקטן להכותו כמנהגו אבל לא שיהיה זה עיקר הבאת הקטן לביה"מ

(יט) מקרא - ועכשיו ראוי לכל אחד שיהיה לו מגילה כשרה ולקרוא בלחש מלה במלה דא"א לשמוע מהש"ץ מחמת רעש ובלבול שמכים בעצים ומשמיעים קול וראוי לכל ישראל לנהוג כן מי שהיכולת בידו

3) משנה ברורה סימן תרצ

ואפילו סח וכו' - ר"ל דל"ד בשהה בשתיקה אלא אפילו פסקו באמצע המגילה בשיחה ושהו עי"ז נמי א"צ לחזור אלא גומר ממקום שפסק. וכ"ז כששח הקורא אבל השומע ששח ולא שמע עי"ז הקריאה אפילו חיסר רק תיבה אחת דעת כמה פוסקים דלא יצא ולכן צורך גדול להיות לכל אחד חומש כי בעוד שמכין הנערים המן וכיוצא א"א לשמוע כמה תיבות מש"ץ ויוצא מה שקורא ע"פ מחומש ויוצא עכ"פ דיעבר [פמ"ג]

4) משנה ברורה סימן תרצ

(ס) כשקורין המגילה בביהכ"נ - וצריך החזן לשתוק אז בעת שמכין כדי שישמעו כולם קריאתו ומפני שמצוי מאוד קלקולים ע"י ההכאה ורגילים הנערים להכות כמה פעמים בעת שחוזר החזן לקרות ע"כ טוב ונכון שכל יחיד יקרא פסוק או ב' מתוך החומש בעוד שמכין המן כי אז אף שלא ישמע מהחזן יצא

Origin of the practice and additional insights

5) ספר אבודרהם פורים

וכתב אבן הירחי שנוהגין בצרפת ובפרובנציה התינוקות לקחת אבנים חלקים ולכתוב עליהם המן וכשמזכיר הקורא את המגלה המן הם מקישים זו על זו למחוק את שמו משום שנאמר ושם רשעים ירקב. וכן אומר במדרש (עי' רש"י סוף תצא) תמחה את זכר עמלק אפילו מעל העצים ומעל האבנים.

6) אליה רבה סימן תרצ

מחה תמחה וכו'. אפילו מעל העצים ואבנים. מחה אמחה בגימטריא זה המן (מטה משה סי' תתרו).

וְהִנֵּה שְׁמַעְתִּי בְּשֵׁם הַגָּאֹן מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי הָעֶשְׂרִיל, זְכוּרֹנוּ לְבָרְכָה, שְׁהִיָּה

נוהג, כְּשֶׁהִיָּה רוֹצֵה לְנִסּוֹת אֶת הַקּוֹלְמוֹס, הִיָּה פּוֹתֵב שֵׁם עֲמֶלֶק אוֹ שֵׁם הַמֶּן וְזָרַשׁ, וְאַחֲרֵיכֵן הִיָּה מוֹחֵק אֶת שְׁמֵם כְּדֵי לְקַיֵּם הַמִּצְוֹת עֲשֵׂה: מַחֲהָ תִמְחָה אֶת זְכַר עֲמֶלֶק; כִּי אֲנַחְנוּ מְחַיִּיבִים לְהַתְּפַלֵּל עַל מַחֲיַת עֲמֶלֶק, כְּדֵי שְׁיִהְיֶה הַשֵּׁם שְׁלֵם וְהַכֶּסֶף שְׁלֵם, וְאִזּוֹ יִתְקַיֵּם הַמִּקְרָא: וְהַתְּגַדְּלִתִּי וְהַתְּקַדְּשִׁתִּי בְּתוֹךְ הָעַמִּים, וּבַיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' וְשְׁמוֹ אֶחָד. מוֹרֵי וְרַבֵּי, מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי יוֹסֵף, זְכוּרֹנוּ לְבָרְכָה.

(8) פסקי תשובות אורח חיים סימן תרצ הערה 38

ושמעתי שכן נהג ג"כ השפת אמת זי"ע ועדיין נמצא דף נייר הכתוב בו בכתי"ק פעמים רבות תיבת 'עמלק' מחוק בהעברת קולמוס עליו, ועשה כן כשניסה הקולמוס אם כותב כהוגן

(9) לבוש אורח חיים סימן תרצ

סמך לדבר והי' א"ם ב"ן הכות הרשע [דברים כה, ב] סופי תיבות המ"ן, לפיכך אין להם לבטל מנהג הנקישה שנהגו התינוקות כי לא לחנם נהגו כן

(10) בית יוסף אורח חיים סימן תרצ

כתוב בארחות חיים (שם אות מא) כשמזכיר הקורא שם המן ובניו מנקשין התינוקות באבנים או בלוחות עץ שבידם וכתוב בהם שם המן ובניו ועל ידי הניקוש הם נמחקים ולמנהג הזה יש שורש בהגדה דאמרינן כי מחה אמתה את זכר עמלק (שמות יז יד) אפילו מעל העצים ומעל האבנים לכן אין להלעיג על המנהגים כי לא לחנם נקבעו והמנהג הזה נוהגים בצרפת ובפרובינציא ונותנים טעם ע"ש ושם רשעים ירקב (משלי י ז)

שלחן ערוך Makes it into

(11) שולחן ערוך אורח חיים סימן תרצ סעי' יז

מנהג כל ישראל שהקורא קורא ופושט כאיגרת, להראות הנס; וכשיגמור, חוזר וכורכה כולה, ומברך. הגה: יש שכתבו שנוהגין לומר ד' פסוקים של גאולה בקול רם, דהיינו: איש יהודי וגו', ומרדכי יצא וגו', ליהודים היתה אורה וגו', כי מרדכי היהודי וגו'; וכן נוהגין במדינות אלו והחזן חוזר וקורא אותן. עוד כתבו שנהגו התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים, או לכתוב שם המן עליהן, ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו על דרך: מחה תמחה את זכר עמלק ושם רשעים ירקב ומזה נשתרבו המנהג שמכים המן כשקורים המגילה בבהכ"נ ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו, כי לא לחנם הוקבעו.

12) שו"ת מהר"ם שיק יורה דעה סימן רטז

במקור הדברי' בד"מ סי' תר"צ שם הביא מאבודרהם שנהגו בצרפת ובמגענצ"א להכות המן ובב"י בשם או"ח דבצרפת ובפרובינצי נוהגין מנהג הזה נראה דרק באלו מקומות היו נוהגין כן אז וגם הב"י אע"ג שהביא מנהג זה בב"י אבל בשלחן ערוך לא הביאו ונראה דבספרד שנוהגין כדבריו אין מנהג הזה והרמ"א שהביא שמזה נשתרכב המנהג מבואר מלשונו דרק אשתרכובי אישתרכיב

Reason #2- It's harder to even say his name

13) חתם סופר אורח חיים סימן תרצ

ונראה לי הטעם להרעיש ולבלבל אוזן השומעים, שלא ישמעו שם זה המחוי האגגי

14) פסקי תשובות אורח חיים סימן תרצ

ובודאי אין הכוונה כפשוטו, שהרי אם חיסר מלשמוע תיבה אחת לא יצא, אלא הכוונה שע"י ההכאה מראים אנו שאין אנו רוצים לשמוע שם זה אבל מה נעשה שההכרח עלינו לשמוע

15) ספר מנהג ישראל תורה

ובשו"ת מילי דלכות ח"ג סימן י"ג כתב בשם רבו החתם סופר טעם על הכאת המן בקריאת המגילה, יען שאנחנו עושין קריאת המגילה למחות עמלק, ויוקשה כי מעולם לא זכה עמלק לזכרון שמו כל כך פעמים רק ע"י קריאת המגילה עד שאמרו ימי הפורים אפי' בימי משיח לא יתבטלו וא"כ לא נמחה שמו, ולכן אנחנו מרעישים ומקשקשים לומר אני אינו רוצה לשמוע שם זה כלל, אבל מה נעשה ההכרח הוא עלי, והכל הוא להראות שאין אנחנו רוצים לשמוע שם זה, ועיין בשו"ת חת"ס חיו"ד סימן שכ"ז שכ' וז"ל,

Reason #3: Let's hit him

16) ספר מדרש אליהו

וקברתי דכשואמרים ארור המן או כשמוכירין שמו וכס אשתו ובניו ומכין. שעושה הקב"ה שירגישו ההכאות כדי שיקבלו זער גדול ישן שכל הבאים לעולם כאילו בימיהם נעשה הנס לפי שאם נהקיים ענשו לא היו באים לעולם. לכן כל הבאי' לעולם לריכי' לנערו לכן עושה הקב"ה שירגישו ההכאות שמכים בהזכרת שמו:

וטעם שמכים המן בקריאת המגילה מרגלא בפומייהו
דאינשי דהמן לוקה במכות הללו בכל שנה ושנה
בגהינם. רוח חיים סימן תרצ"ו אות ט'. ועיין שם מה
שהביא סמוכות לזה:

A different take and different custom

18) ספר שבלי הלקט ענין פורים סימן ר

מצאתי בשם רבינו שלמה זצ"ל יש מקומות שאומרים אחר הברכה פיוט נאה כגון אשר הניא ואומר ברוך
מרדכי ברוכה אסתר ארור המן ארורה זרש ומכין ברגליהן או אבן על אבן ומשברין קדירות כשמעם שבר
המן וזרש ולאחר זה עומדין הצבור ומשבחין לבורא אשר הציל את עמו ישראל ואומר מי כמוכה ג' פעמים
עזי וזמרת יה ג' פעמים. ה' איש מלחמה ג"פ ה' ימלוך ג"פ וכל זה אינו חובה אלא מנהג טוב.

The opposition- Reason #1- Disrupts and distracts

19) מגן אברהם

נהגו התינוקות וכו'. ולבוש כ' בשעה שאומרים המן יאמר שם רשעים ירקב

20) פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן תרצ

ומכל מקום יצא שכרם בהפסדם, שמבלבלין הרבה. והשליח ציבור ישתוק בעוד שמכין, כמו שכתב [מ"א]
באות י"ט. וגם זה אין נכון, שאסור לכתחלה להפסיק יותר מכדי נשימה, שנקראת אגרת, כמו שכתבתי באות
י"ז

21) משנה ברורה ס"ק נ"ט

שמכים המן - מהרי"ל לא היה חושש להכות המן והגאון יעב"ץ כותב על אביו הח"צ שהיה מכה ורוקע
ברגלו וטופח בסנדלו כשהגיע לזכירת המן והפמ"ג כתב דיצא שכרם בהפסדם שמבלבלין הרבה

22) שער הציון

נז) ואף שהש"ץ שותק בשעה שמכים, גם זה אינו נכון שאסור לכתחלה להפסיק יותר מכדי נשימה, כנ"ל
[שם בפרי מגדים]. והנה לא העתקתי מה שהביא המגן אברהם בשם הלבוש היה אומר ושם רשעים ירקב
בעת זכירת המן, דאף אם נימא דזה לא חשיב הפסק משום דהוא מענינו של יום וכדמוכח סוף סעיף י"ג, על
כל פנים יוכל לצמוח מזה קלקול גדול, שלא ישמע אז איזה תיבות מן הש"ץ על ידי זה ולא יצא אז בקריאת
המגילה לכן טוב שלא לומר כלל

23 מחזור מעגלי צדק

בן שוור פירוט קופץ כן קופץ עד כהן לטונו וכן איתח בספר תניח פסיו נוהגים לשבר קדרות ונהכות חבן ענ
אכן כשומעם סס רשעים י מזה נהגו בקהלות אשכנז להכנין בפטוש עץ על הספסלים כשקורא המון גם
סנה העץ וכשקורא עשרת בני המון כמו שזכר לעיל וכל כיוצא באלה המנהגים יותר ראוי לבטלם בזמננו
זה מלקיומם לפי שכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו ומעלילים עלינו עלילות רשע והדברים באים
לידי סכנה הו ומנינו כמס דברים שהם חוכה ונטלום חכמים מסכי חספס ככנה דחמירא סכנתא מאכורא
כמו שאמרו לענין כר חוכה נשעת הסכנה מנימו על שלחנו ודיו וכן לענין בדיקת חמץ בחור שבין אדם

The opposition- Reason #3- The shul becomes a mess!

24 ספר מנהג אבותינו בידינו

ביפה ללב⁶⁶ מביא כמה טעמים נגד מנהג. א) "אשר תבקע הארץ לקולם ומאבדים
כוונת הקורין את המגילה וכוונת השומעים", ומביא מש"כ הרב 'אורחות יושר' (פי"ט)
"דלא יפה הם עושים להכות המן על העצים ועל האבנים, שמבלבלים את הקהל
מלשמוע קריאת המגילה". ב) "שעושים השחתה בבית הכנסת ובבית המדרש שנוטלין

בידם כלי משחית לחבל בכל אבן ומקבות והגרזן כל כלי ברזל ומכין על רצפת אבנים
ועל הספסלים וקירות שבבית הכנסת ובבית המדרש שעוברין על איסור כל תשחית
ועל לא תעשון כן לה' אלקיכם, דאיסור זה איתיה נמי בבית הכנסת ובבית המדרש".
ג) כטעמא של ה'מעגלי צדק': "דחיישי נמי לסכנה מן הגוים שיבקשו עילה לבוא
בעלילה כמנהגם בפרוס הפסח חלילה".⁶⁷

Practical Halacha

25 קונטרס שואלין ודורשין [מאת ר' בן ציון הכהן קוק שליט"א]

הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה

במשנת מרן רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"

גם הפמ"ג שהביא המ"ב לא כתב אלא משום
"שמבלבלין הרבה" כלומר אבל עם שיעור
וגבול הוא שזכר בלי הפסד כלל.

להעיר אב שנרדם על הספר

שאלה: האם מותר להעיר את אביו שנרדם
בלימודו על גבי הספר?

תשובה: אם היה ברור שיש איסור בדבר היה
צריך להעירו כמש"כ החיי אדם (ס"ו, י"א)
להעירו לתפילה משום "שכולם חייבים בכבוד
המקום", אך אינו כן ולכן אין להעירו.

לבטל הכאת המן בקריאת המגילה

שאלה: הנהלת בית הכנסת מבקשת לתקן
תקנה שלא יכו המן בשעת קריאת המגילה.

תשובה: אין לעשות כן! והתבטא מרן רבינו
זיע"א כי "זה נגד ההלכה!". אומנם מותר לתקן
גבול מסוים להכאה, שלא יכו בקריאת המגילה
עד דלא ידע...

כדאיתא ברמ"א (תר"צ, י"ז) "ומזה נשתרבו
המנהג שמכים המן כשקורים המגילה כבהכ"נ
(אבודרהם); ואין לבטל שום מנהג או ללעוג
עליו, כי לא לחנם הוקבעו (ב"י בשם א"ח)".

26) שו"ת גבורות אליהו סי' קס"ח [ר' יוסף אליהו הענקין זצ"ל]

ומפני הכלבול בהכאת 'המן' רבים מבטלים מצות עשה דדברי קבלה של קריאת המגילה (משנ"ב סי' תרצ ס"ק נט). והראשונים היתה כוונתם לשם שמים, אבל עתה ניכר בזה פריקת עול והוללות, שאסור על כל פנים. והספרדים מכין 'המן' אחר קריאת המגילה כשאומרים ארור המן וארורה זרש וכו' ¹²¹⁷, אבל בעת קריאת המגלה צריך לבטל המנהג בחזקת יד ¹²¹⁸.

27) קובץ הלכות [ר' שמואל קמנצקי שליט"א]

יד. כתב הרמ"א (סי' תרצ סעי' יז) נוהגין התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים או לכתוב שם המן עליהם ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו על דרך מחה תמחה את זכר עמלק ושם רשעים ירקב ומזה נשתרכב המנהג שמכים המן כשקורים המגילה בביהכ"נ, ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו כי לא לחנם הוקבעו, ע"כ, ויכולים לקיים המנהג ע"י הכאה פעם אחת במשך קריאת כל המגילה, ולכן ציבור שרוצים לקבוע שיהא הכאת המן רק בפעם אחת שמזכירים שמו של המן, שפיר דמי ².

Do I need to bang myself or can I be "יוצא"?

28) קובץ הלכות [ר' שמואל קמנצקי שליט"א]

ורוקע ברגלו וטופח בסנדלו כשהגיע לזכירת המן, ואמר מו"ר שליט"א שכן הוא נוהג, אך הוסיף שעיקר המנהג הוא מצד הציבור, ור"ל דכל שהציבור מכים נתקיים המנהג בהקריאה ואין צריך כל יחיד ויחיד לדקדק מצד המנהג להכות, עכ"ד.